

KIRJALLINEN KYSYMYS 945/2014 vp

Lasten tapaamiset erotilanteessa

Eduskunnan puhemiehelle

Lapsella on oikeus molempiin vanhempiin. Yhteys molempiin vanhempiin pyritään säilyttämään, kun perhettä kohtaa vanhempien eroaminen.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa täytäntöönpanolaissa on puutteita. On täysin mahdollista, että lähihuoltaja ei halua noudattaa tuomioistuimen päätöstä tai lastenvalvojan vahvistamaa sopimusta.

Tällöin lakia ei noudateta ja lapsen etu ei toteudu. Tällöin voi kulua pitkiäkin aikoja, ettei lapsi tapaa toista vanhempaansa. Tämä aiheuttaa inhimillistä tuskaa niin vanhemmassa kuin lapsessakin.

Asia voidaan tuoda käräjäoikeuteen myöhemmin, mutta aikaa kuluu prosessissa runsaasti.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Kuinka aiotaan nopeuttaa ja tehostaa täytäntöönpanoa lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, jotta tuomioistuimen päätöstä ja lastenvalvojan vahvistamaa sopimusta noudatetaan?

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 2014

Päivi Lipponen /sd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Päivi Lipponen /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 945/2014 vp:

Kuinka aiotaan nopeuttaa ja tehostaa täytäntöönpanoa lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, jotta tuomioistuimen päätöstä ja lastenvalvojan vahvistamaa sopimusta noudatetaan?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen ja sosiaaliviranomaisen vahvistaman sopimuksen täytäntöönpanoon sovelletaan lakia lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta (täytäntöönpanolaki; 619/1996). Täytäntöönpanon tarkoituksena on toteuttaa lapsen huollon tai tapaamisoikeuden järjestely, jonka tuomioistuin tai sosiaaliviranomainen on todennut lapsen edun mukaiseksi.

Täytäntöönpanoa haetaan lapsen tai hakijan vastapuolen asuin- tai oleskelupaikan tuomioistuimelta. Lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa voidaan hakea myös suoraan ulosottomieheltä, jos päätöksen antamisesta on kulunut vähemmän kuin kolme kuukautta. Täytäntöönpanoasia on käsiteltävä kaikissa oikeusasteissa kiireellisesti.

Täytäntöönpanolaissa vaikeita tilanteita on pyritty ratkaisemaan painottamalla täytäntöönpanosovittelun merkitystä. Sovittelun tarkoituksena on edistää asianosaisten yhteistoimintaa lapsen hyvinvoinnin toteuttamiseksi täytäntöönpanotavana olevan päätöksen edellyttämällä tavalla. Laissa korostetaan molempien asianosaisten vas-

tuuta lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien riitojen ratkaisemisessa. Erikseen säädetyissä tilanteissa sovittelu voidaan jättää toimittamatta, jolloin menettely nopeutuu. Täytäntöönpanolaki antaa myös mahdollisuuden muuttaa tapaamisoikeutta koskevan päätöksen ehtoja tiettyin rajoituksin, jos näin voidaan edistää tapaamisoikeuden toteuttamista tai se on lapsen edun mukaista. Esimerkiksi pitkään keskeytyneenä olleet tapaamiset voidaan aloittaa lyhyillä tai valvotuilla tapaamisilla ennen kuin siirrytään päätöksen mukaisiin laajempiin tapaamisiin.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa lainsäädännössä ensisijaisia menettelytapoja ovat muut kuin pakkokeinot. Täytäntöönpanolaissa on kuitenkin pakkokeinosäännökset sellaisia tilanteita varten, joissa muut menettelytavat eivät johda tulokseen. Täytäntöönpanon tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko, joka voidaan tuomita maksettavaksi. Lapsi voidaan myös määrätä noudettavaksi, jos voidaan pitää todennäköisenä, että tapaaminen muutoin jää toteuttamatta ja jos tähän on lapsen edun kannalta erittäin painavia syitä.

Lasta koskevan päätöksen täytäntöönpanoa ei voida toteuttaa millä keinoin tahansa. Tilanne on aivan toisenlainen kuin esimerkiksi ulosmittaessa toisen hallussa olevaa esinettä. Lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa lapsia koskevissa viranomaisten toimisissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Tämä edellyttää tavanomaista hienovaraisempien keinojen käyttämistä. Jos täytäntöönpano on olosuhteiden muuttumisen tai muun syyn vuoksi selvästi lapsen edun vastaista, tuomioistuimen on viran puolesta hylättävä hakemus. Esimerkiksi tieto vakavan perheväkivallan esiintymisestä voi aiheuttaa hakemuksen hylkäämisen. Myös riittä-

vän kehittyneen lapsen vastustus on otettava huomioon.

Täytäntöönpanolaki antaa monia mahdollisuuksia lasta koskevan riidan ratkaisemiseen. Viranomaisten tehtävänä on löytää oikea tasapaino tehokkaan täytäntöönpanon ja lapsen edun suojaamisen välillä kussakin yksittäisessä tapauksessa. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat riita-asiat ovat inhimillisesti vaikeita ja edellyttävät viranomaisilta taitavaa työskentelyä.

Vanhempien ero ja siihen liittyvä riita lapsesta on paitsi juridinen, myös psykologinen prosessi.

Asianosaisten etujen mukaista on asian sovinnollinen ratkaiseminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Silloin asianosaiset yleensä myös sitoutuvat ratkaisun noudattamiseen. Tätä tavoitetta tukee asiantuntija-avusteinen tuomioistuinsovittelu, jota koskevat lait tulivat voimaan toukokuussa 2014. Myös uudessa sosiaalihuoltolaissa pyritään turvaamaan tukea perheille nykyistä aiemmin. Laissa säädetään myös lapsen ja vanhemman välisten valvottujen tapaamisten järjestämisestä, jolla voidaan osaltaan parantaa tapaamisten tehokasta toteutumista.

Helsingissä 18 päivänä joulukuuta 2014

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 945/2014 rd undertecknat av riksdagsledamot Päivi Lipponen /sd:

Hur tänker man försnabba och effektivisera verkställigheten i ärenden som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt för att domstolens beslut och det avtal som barnatillsyningsmannen fastställt ska iakttas?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt (verkställighetslagen, 619/1996) tillämpas på verkställigheten av beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt och på verkställigheten av ett avtal som socialmyndigheten fastställt. Syftet med verkställigheten är att genomföra det arrangemang för vårdnad om barn eller umgängesrätt som domstolen eller socialmyndigheten konstaterat vara förenligt med barnets bästa.

Verkställighet söks hos domstolen på den ort där barnet eller sökandens motpart är bosatt eller uppehåller sig. Verkställighet av ett beslut som gäller vårdnad om barn kan också sökas direkt hos utmätningsmannen, om mindre än tre månader förflutit från det beslutet meddelades. Verkställighetsärenden ska behandlas skyndsamt i alla rättsinstanser.

I verkställighetslagen har man försökt lösa svåra situationer genom att framhäva betydelsen av verkställighetsmedling. Syftet med medlingen är att främja samverkan mellan parterna för att tillgodose barnets välfärd enligt det beslut som ska verkställas. I lagen betonas båda parternas

ansvar när det gäller att lösa tvister som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt. I särskilt angivna fall behöver medling inte ordnas, varvid förfarandet försnabbas. Enligt verkställighetslagen är det också möjligt att med vissa begränsningar ändra villkoren i beslutet om umgängesrätt, om man på så sätt kan främja möjligheterna att utöva umgängesrätten eller det är förenligt med barnets bästa. Exempelvis efter längre avbrott i umgänget kan det återupptas i form av kortvariga eller övervakade umgängestillfällen innan man övergår till mera omfattande umgänge enligt beslutet.

Enligt lagstiftningen om vårdnad om barn och umgängesrätt prioriteras andra tillvägagångssätt än tvångsmedel. I verkställighetslagen ingår dock tvångsmedelsbestämmelser för sådana situationer där andra tillvägagångssätt inte leder till resultat. Verkställigheten kan förenas med vite, som kan dömas ut. Det kan också bestämmas att barnet ska hämtas, om det kan anses sannolikt att sammanträffandet inte annars kommer till stånd och om det finns synnerligen vägande skäl till detta med tanke på barnets bästa.

Ett beslut som berör ett barn kan inte genomföras med vilka metoder som helst. Situationen är helt annorlunda än exempelvis vid utmätning av ett föremål som någon annan har i sin besittning. Enligt artikel 3 i konventionen om barnets rättigheter ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla myndighetsåtgärder som rör barn. Detta kräver hänsynsfullare metoder än vanligt. Om det på grund av att förhållandena har ändrats eller av någon annan anledning uppenbart strider mot barnets bästa att beslutet verkställs, ska domstolen avslå ansökan på tjänstens vägnar. Exempelvis kännedom om att det förekommer allvarligt familjevåld kan leda till att ansökan avslås. Även

det att ett tillräckligt moget barn motsätter sig ska beaktas.

Verkställighetslagen erbjuder flera möjligheter att lösa tvister som gäller barn. Det är myndigheternas uppgift att finna den rätta balansen mellan en effektiv verkställighet och skyddande av barnets bästa i varje enskilt fall. De tvistemål som gäller vårdnad om barn och umgängesrätt är mänskligt sett svåra och kräver skicklighet från myndigheternas sida.

Föräldrarnas separation med tillhörande tvist om barnet är inte bara en juridisk utan också en psykologisk process. Det ligger i parternas in-

tesse att man når en försonlig lösning så tidigt som möjligt. I allmänhet förbinder parterna sig då också att följa lösningen. Medling i domstol med hjälp av sakkunnigbiträden främjar detta syfte, och lagar som gäller detta medlingsförfarande trädde i kraft i maj 2014. Också i den nya socialvårdslagen är strävan att garantera familjerna stöd i ett tidigare skede än för närvarande. I lagen föreskrivs också om arrangemang som innebär att barn och föräldrar umgås under övervakning, vilket kan bidra till allt effektivare umgänge.

Helsingfors den 18 december 2014

Justitieminister Anna-Maja Henriksson